



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

19. De prima excommunicatione in Bulla Cœnæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

mortuo Pontifice, & Sede vacante: nam quamuis olim affirmari posset mortuo Pontifice, processus hos non habere robur contra peccantes, seu contravenientes mandatis eo tempore, quo Sedes vacabat licet ij, qui ante erant ligati viuenti Pontifice, non ob id censerentur absoluti, sicut in sententia ab homine ista solent accidere: tamen in his processibus presentibus, & quia tempore Pij Quinti pronunciati sunt, id cautum est, processus hi habeant robur, etiam Sede vacante, vsque ad tempus quo à futuro Pontifice noui edantur. His igitur suppositis, accedamus ad singularum partium explicationem.

De prima excommunicatione in Bulla Cœna contenta.

CAPVT XIX.

Prima excommunicatio fulminatur cōtra hæc vndecim genera personarū. Hæreticos quocumq; nomine cēfentur, & cuiuscumque sectæ existant; eorum credentes; receptatores; fautores; quoslibet eorum defensores. Libros Hæreticorum hæresim continentēs, vel de religione tractantes, sine Sedis Apostolicæ auctoritate, scienter legentes. Eosdem libros retinentes; imprimentes; quomodolibet defendentes, quauis causa, publice, vel occulte, quouis ingenio, vel colore Schismaticos, eosque, qui à Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt, aut recedunt. Horum quinque, scilicet Hæretici; eorum credentes; fautores; receptatores; defensores, erant excommunicati olim iure communi, licet excommunicatio non fuerit reseruata. ea. excommunicamus. extra de Hæretic. ab Innoc. 3. & c. quicumque de Hære. in 6. ab Alex. 4. Schismatici etiam excommunicati erant c. nulli. d. 19. vt bene notauit Silu. ver. Schismaticus. §. 4. Oportet singula explicare.

Hæretici dicuntur, qui errorem habent aliquem contra fidem cum pertinacia; est enim pertinacia necessaria ad constituendum hominem hæreticum, vt habetur. 24. qu. 3. can. dixit Apostolus. & can. qui in Ecclesia. Est autem pertinacia, quando homo scit, aut scire debuit, & potuit aliquid esse contrarium Scripturæ Sacræ, aut ab Ecclesia damnatū, & ei adheret assensu: vnde ignorantia crassa à pertinacia non excusat, vt dicit Sotus 4. d. 22. q. 2. art. 3. Dubius etiam cum eadem pertinacia

in fide

in fide est hæreticus, cap. 1. de hæret. vbi dicitur: Dubius in fide est infidelis, & c. 1. de sum. trinit. vbi censetur hæreticus dubitans animam rationalem esse corporis formam. Ille autem dubitat cū pertinacia, qui animo deliberato dubitat in ijs, quæ sunt contra scripturam, aut Ecclesiam, sciens, aut ignorantia crassa ignorans.

In hoc autem sunt tria notanda. Primum est, ad incurrendam excommunicationem, non satis esse interiorem hæresim, aut dubium; qui enim hereticus est tantum in mente sua, nec vlllo signo, vel verbo, vel facto expressit errorem, non est excommunicatus, potestque absolui à quolibet Confessario. ita tenet Alexan. de Ales. 2. p. qu. 132. nu. 2. & S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. qui docent, vniuersaliter non posse Ecclesiam circa actus purè interiores præcipere aliquid, aut punire. Hoc in particulari de hæretico tenet etiam Anto. 3. part. tit. 25. c. 4. Caietan. ver. hæresis. Palud. 4. d. 13. qu. 3. cum alijs multis, licet contrarium teneat Gloss. Clement. multorum. de hæret. & Adri. quodlib. 8. q. 1. Sed prima sententia est communissima, & tenenda.

Secundum est, hæreticum purè exteriorem, qui facto, vel verbo hæretico vsus est, aut timore, aut alia passione, sed interius non est hereticus, non incurrere etiam in excommunicationem in foro interiori. dico interiori, quia exterius, sicut reputabitur hæreticus, sic etiam excommunicatus. Istud est contra Caiet. 2. 2. q. 94. art. 1. & q. 12. art. 1. tamen eius sententia non est tenenda; cum enim huiusmodi homo verè non sit hæreticus, non comprehenditur sub censura lata contra hæreticos: & ita tenet Anto. 3. p. tit. 12. c. 5. Tabi. ver. hæreticus, num. 1. Silu. ver. hæresis, 1. §. 9.

Tertium est, hæreticum, qui interius habet errorem, & exterius exprimit aliquo signo, vel verbo, vel omissione alicuius exteriorum, quod debebat facere, & ex errore omittit, quantumcumq; sit occultissimus, incidit in excommunicationem istam. Ita tenet Caiet. ver. hæresis. Silu. ver. excommunicatio. 7. §. 3. & Gloss. 24. q. 1. can. Achatius 1. & Palu. 4. d. 13. q. 3. nam ille talis est hæreticus, super quem Ecclesia facultatem habet.

Secundum genus personarum est, credentium hæreticorū: qui autem sint credentes hæreticorum explicant bene Archidia. cap. quicumque, de hare. in 6. & Palu. 4. sent. d. 13. q. 3. & Sil. verb. hæresis 1. §. 10. nempe illi, qui errorem expressè, & explicite non habent, sed implicite. exemplum ponit Palu. de

quibus

quibusdam. Vnus habebat multos errores, & dicebatur Gulielmus; alter erat Rusticus, nihil in particulari sciebat, sed dicebat se velle mori in fide Gulielmi. prior erat hæreticus, posterior dicebatur credens, & absque dubio, etiam credens hæreticus est, sed credens dicitur, quia hæresim implicite, & in alio profitetur. Sicut etiam inter Catholicos sunt Rustici, qui fide implicite tenent credentes quidquid credit Ecclesia. Credentes igitur hæreticorum, excommunicati sunt, quando talem implicitum errorem exprimunt exterius dicentes Calvinum fuisse virum bonum, se velle mori in fide illius, & alia his similia errorem suum experimentia.

Tertium genus personarum sunt, receptatores hæreticorum aut credentium eorum: notant autem Archi. Palu. Silu. locis citatis, non sumi receptatores secundum vim grammaticam, sed illi dicuntur receptare, qui frequenter recipiunt; sat enim ad contrahendam hanc excommunicationem, si vel semel receperint. Dicuntur autem, secundum prædictos, doctores receptare omnes illi, qui in domibus, vel in alijs locis hæreticos recipiunt, occultando eos, ne in manus Iudicum veniant, & pœnas hæreticos latas euitent. Idem etiam tenet Tabie. ver. excom. casu. 2. num. 7. & deducitur hoc ex lege. l. ff. de recepta. & in l. congruit, ff. de offi. præsid. Vbi dicuntur receptatores, sine quibus latro diu latere non potest, quasi is sit receptor, qui recipit ad occultandum. Qui ergo alios ob fines recipit, non est censendus receptor; ut, qui recipit, ne occidatur à latrone, vel à Iudice procedente ratione homicidij, vel alterius criminis; debet enim esse in causa hæresis.

Quartum genus personarum sunt, eorundem fautores. prædicti autem Doct. Archi. Palu. Silu. locis citatis, explicant, fautores esse in duplici differetia; quidam sunt fautores omissione, quidam commissione. Ij dicuntur omissione fautores, qui, cum ex officio teneantur hæreticos punire, & in carcerare, non faciunt, nec contra eos procedunt, iuxta c. ad abolendam. de hæret. Addit etiam Silu. sub hac censura comprehendendi etiam personas priuatas, quæ ex iuramento aliquo tenentur eos deferre, aut denunciare, & non denunciant, quales sunt ij, qui familiares inquisitionis dicuntur; non tamen illos, qui non ex iuramento tenentur, sed ex præcepto charitatis: nam quilibet hæreticum denunciare tenetur, & omitendo denunciare, peccat; tamen non censetur fautor, nisi iuratus sit; quamuis Palu. 4. d. 18. quæst. 3. art. 1. teneat, esse fautores, personas priua-

tas, quæ nolunt indicare; melius tamen dicit Siluest. Illi autem dicuntur commissione fauere, qui verbis, literis, aut factis fauent; vt, qui laudat hæreticos, dicendo, inique; Inquisitores procedere contra ipsos, esse bonos viros; aut, qui mittunt munera, iuxta cap. accusatus de hæret. in 6. aut præstant alimoniam, arma, quibus fugiant, & liberent se à manibus Iudicum, aut alia huiusmodi faciunt; fauorem enim semper debet esse in ordine ad hæresim; vt etiam dicit S. Anton. in tract. de excomm. cap. 4.

Quintum genus est, defensorum hæreticorum, vel creditum eorum: qui autem sint defensores, explicant Archi. cap. quicumque, de hæret. in 6. & Sil. hæresis. i. §. 10. nempe, qui viribus, aut potentia defendunt hæreticos, ne veniant in manus Iudicum puniendi, aut excommunicandi, aut capiendi. Dicit etiam Card. Clemen. i. de pœnit. defensores esse eos, qui patrocinium præstant, & aduocant pro hæreticis, scientes, non habere illos iusticiam, & hoc in casu hæresis. Addit etiam Paul. 4. d. 13. q. 3. Notarios etiam qui suum ministerium adhibent in simili casu, esse defensores. Ex his sequitur, defensionem esse intelligendam in ordine ad hæresim; vnde Silu. loco citato dicit, non esse defensorem, qui hæreticum defendit à priuata persona, vt à latrone, vel alio iniuste volente ei nocere. Adde etiã, non esse defensorem, qui in causa ciuili, vel criminali alia ab hæresi ipsum quoquomodo defendit. Tales enim non sunt defensores, de quibus in hac Bulla fit mentio.

Oportet autem in his tribus, receptatione, fauore, & defensione adnotare, ad contrahendam excommunicationem, debere fieri scienter, nempe, vt qui receptant, fauent, defendunt hæreticum, ea faciant scientes eum esse talem. Adnotanda etiam est in his tribus doctrina Caiet. ver. excommu. c. i. non esse fauorem, defensorem, receptatorem hæretici, nisi qui defendit, fauet, receptat hæreticum, vt hæreticus est. idem Nauar. c. 27. sum. mæ. num. 36. Quod intelligi dupliciter potest; vno modo, vt fauor, receptatio, aut defensio hæretici fiat propter heresim, seu in fauorem hæresis. Altero modo, vt fiant in causa hæresis, licet non fiat propter hæresim. Primo modo non est intelligendus Caieta. est enim opinio falsa; non enim tantum, qui sic receptant, fauent, aut defendunt, excommunicari sunt: nam l. 2. ff. de recepta. puniendus est, vt receptator consanguineus, & affinis, qui receptat latronem occultando; & clarum est, quod illi non recipiunt, quia fur est, vel in furti fauorem,

uorem,

uorem, sed quia consanguineus; tamen, quia illa receptatio est in furti occultationem, censetur receptor. Sic etiam erit de receptatore hæretici, defensore, vel fautore. Modo tamen secundo verissima est opinio, ut defensio, fauor, receptatio sint in causa hæresis, licet non propter hæresim fiant, sed quia amici, aut consanguinei sunt, aut similibus alijs finibus, vel motiuis. Quod tamen sine licentia Inquisitoris fieri non potest.

Sextum genus personarum sunt, scienter libros hæreticorum legentes, non quidem quoscumque, sed eos dumtaxat, in quibus vel eorum errores continentur, vel de Religione tractant, etiamsi in eis error non contineatur. Qui vero cæteros legunt libros ab hæreticis compositos, non contrahunt huius Bullæ excommunicationem; sed eam, quæ est in Indice librorum prohibitorum. Præterea, siue pauca lineæ, siue multæ legantur, incidunt legentes in canonem hunc dummodò tamen scienter legant, id est, sciendo esse librum hæretici. Præterea, pauca lineæ, siue multæ legantur, incidunt legentes in canonem hunc; dummodò tamen scienter legant, id est, sciendo esse librum hæreticum. Præterea, siue legant ad errores cognoscendos, vel impugnandos, vel ad aliquam eruditionem depromendam; omnes hi excommunicationem incurrunt, dummodò sine licentia Sedis Apostolicæ fiat. Hic tamen aduerte, aliud esse legere libros prohibitos tantum, aliud libros hæreticorum; sunt enim multi libri prohibiti, qui non sunt hæreticorum, ut Biblia in lingua vulgari, opera quorundam, quæ in Indice habentur. Qui ergo hos libros legunt, non comprehenduntur in hac excommunicatione: sed Regulæ Indicis sunt considerandæ: at verò, quando libri sunt hæreticorum, tunc legentes sunt excommunicati in Cœna.

Reliqua tria personarum genera non indigent explicatione; sunt enim scienter tales libros hæreticorum retinentes; aut eos imprimentes; eosdem defendentes, quolibet colore, publicè, vel occultè. Et ij dicuntur defendentes, qui modo aliquo prohibent, ne ab Inquisitoribus tales libri habeantur, aut comburantur, sicut supra diximus de defensoribus hæreticorum; aut, qui etiam verbis eos laudant, affirmâdo, tales libros non esse comburendos, aut prohibendos.

Decimum genus personarum in excommunicatione hæc contentarum, Schismatici sunt, qui quidem in Bullis antiquis

ante

ante Pium Quintum non continebantur. Dicuntur autem Schismatici à Schismate, quod est peccatum contra charitatem. Est autem Schisma rebellis separatio ab Ecclesiæ capite, & Vicario Christi: sunt enim duo necessaria ad peccatum hoc contrahendum, ut habet S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. ad. 2. Alterum, ut homo se separet ab Ecclesiæ capite, scilicet Summo Pastore, & Vicario Christi, per inobedientiam, non obediendo ipsi. Alterum, ut sit hoc cum rebellionem quadam, nimirum pertinaciter ipsius iudicium subire nolendo eiusque præceptum contemnendo. talis est Schismaticus. Est autem aliquando Schisma coniunctum cum hæresi, aliquando sine hæresi.

Cum hæresi quidem, quando homo opinatur, Pontificem Romanum non esse Christi Vicarium, nec caput totius Ecclesiæ; hæc enim hæresis est. Sine hæresi autem est, quando interius quidem non negat esse caput, tamen malitia, vel passione tractus, non vult ipsum cognoscere, nec talem opere confiteri, tunc est Schisma purum sine hæresi: unde omnis hæreticus est etiam Schismaticus, non tamen omnis Schismaticus est hæreticus; quamvis frequentissime sit etiam hæreticus. ut habetur 2. 4. q. 3. can. inter heresim. Hi igitur Schismatici incidunt in hanc excommunicationem, etiam si nullam hæresim habeant admistam.

Undecimum genus est personarum ab obedientia Romani Pontificis pertinaciter se subtrahentium, aut ab ea credentium. Nec est putandum, Schismaticos significari his verbis: nam iam tales superius proprio nomine excommunicati sunt; sed significantur illi, qui mandato Romani Pontificis pertinaciter, id est, scientes esse tale mandatum, nolunt obedire, nec hoc ad Schisma satis est: nam Schisma est, quando homo in totum à iudicio, & obedientia Romani Pontificis se subtrahit, opere ipso non recognoscendo

eum superiorem. Hac ergo censura ligantur pertinaciter inobedientes, licet Schismatici non sint; non enim omnis inobediens est Schismaticus.